สรุปบทเรียนจากการพัฒนาความรู้

รอบการประเมินที่ 2
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2569

หลักสูตร
Digital Literacy: ความฉลาดทางดิจิทัล

จัดทำโดย นางเกษร ชั่งเหลือ
ตำแหน่ง บรรณารักษ์ชำนาญการ

การสื่อสารบนโลกออนไลน์มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ทำให้ได้รับความสะดวกสบายในเรื่องของการรับข่าวสาร ความบันเทิง การซื้อขายสินค้า และการทำธุรกรรมทางการเงิน แต่ในความสะดวกสบายนั้นก็มีความเสี่ยงจากภัยสื่อสังคมออนไลน์แอบแฝงไว้เช่นเดียวกัน ดังนั้น ในยุคสื่อสังคมออนไลน์จึงจำเป็นต้องมีความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence Quotient: DQ) ซึ่งเป็นความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัย มีความรับผิดชอบ มีจริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม โดยผู้ใช้งานควรเคารพความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งมีความเห็นอกเห็นใจ และรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ซึ่งความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัยต้องมีทักษะที่สำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1. ทักษะในการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง (Digital Citizen Identity) ความสามารถในการสร้างและบริหารจัดการอัตลักษณ์ของตนเองทั้งในโลกออนไลน์ และโลกแห่งความเป็นจริง การเรียนรู้การสื่อสารกับผู้อื่น การนับถือตัวเองและผู้อื่น การป้องกันตัวเองและผู้อื่น ผู้ที่มีอัตลักษณ์ดิจิทัลที่ดีมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1.1 การสร้างภาพลักษณ์ในแง่บวกนำเสนอเนื้อหามีประโยชน์สื่อสารอย่างสร้างสรรค์เห็นอกเห็นใจผู้อื่น

1.2 มีความรับผิดชอบต่อการกระทำ การกดไลก์ กดแชร์ การแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นการสะท้อนถึงตัวตนของเรา และต้องไม่ละเมิดกฎหมายหรือสร้างความเกลียดชังให้ผู้อื่น

1.3 การบริหารจัดการร่องรอยดิจิทัล เพราะอาจถูกสืบค้น และส่งผลต่ออนาคตได้

1.4 การรักษาความลับปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของตนเอง และเคารพความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น

2. ทักษะการคิดวิเคราะห์มีวิจารณญาณที่ดี (Critical Thinking) การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลแยกแยะความถูกต้องและคุณภาพของเนื้อหา ข้อมูลที่เข้าข่ายอันตราย ความน่าเชื่อถือ สามารถประยุกต์จัดระเบียบและเลือกข้อเท็จจริง คิดวิเคราะห์นำข้อมูลออกมาใช้ได้

3. ทักษะในการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกไซเบอร์ (Cybersecurity Management) ความสามารถในการป้องกันอุปกรณ์ดิจิทัลในการจัดเก็บข้อมูลส่วนตัวไม่ให้เสียหาย หรือสูญหายจากการถูกโจรกรรมจากผู้ไม่หวังดีในโลกไซเบอร์ โดยการรักษาความปลอดภัยทางดิจิทัลมีความสำคัญ ดังนี้

3.1 เพื่อรักษาความเป็นส่วนตัว เก็บรักษาข้อมูลความลับไม่ให้ถูกโจรกรรมได้

3.2 เพื่อป้องกันการขโมยอัตลักษณ์ไม่ให้ถูกสวมรอยนำไปทำธุรกรรมซื้อสินค้า กู้ยืมเงินได้

3.3 เพื่อป้องกันการถูกโจรกรรมข้อมูลนำข้อมูลไปขายต่อ แบล็กเมล หรือเรียกค่าไถ่

3.4 เพื่อป้องกันความเสียหายของข้อมูลและอุปกรณ์จากภัยคุกคาม เช่นไวรัสคอมพิวเตอร์ โทรจัน และมัลแวร์ สร้างความเสียหายร้ายแรงให้กับคอมพิวเตอร์หรือระบบปฏิบัติการได้

4. ทักษะในการรักษาข้อมูลส่วนตัว (Privacy Management) มีดุลพินิจในการบริหารจัดการข้อมูลใส่ใจระมัดระวังในการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวโดยการตั้งค่าความเป็นส่วนตัว ไม่ควรตั้งรหัสผ่านของบัญชีใช้งานที่ง่ายเกินไป ควรตั้งรหัสผ่านหน้าจอในการใช้สมาร์ทโฟนอยู่เสมอ และปฏิเสธแอปที่พยายามจะเข้าถึงข้อมูลส่วนตัว แชร์ข้อมูลอย่างระมัดระวัง ไม่ใช้ไวไฟสาธารณะเมื่อต้องกรอกข้อมูลส่วนตัว เช่น ธุรกรรมธนาคาร ซื้อของออนไลน์

5. ทักษะในการจัดสรรเวลาหน้าจอ (Screen Time Management) สามารถแบ่งเวลาในการใช้งานบนอุปกรณ์เทคโนโลยี และกิจกรรมสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพสร้างสมดุลระหว่างการใช้เวลาหน้าจอกับกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ไม่เสพติดหน้าจอจนมีผลกระทบต่อสุขภาพและความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง

6. ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลที่ผู้ใช้งานมีการทิ้งไว้บนโลกออนไลน์ (Digital Footprints) การใช้งานบนโลกดิจิทัลจะถูกบันทึกไว้ ซึ่งร่องรอยดิจิทัลนั้นมีผลกระทบต่อชีวิตเรา ดังนี้

6.1 ในแง่บวก การโพสต์แบบสร้างสรรค์เป็นกลาง การชื่นชมผู้อื่นอย่างจริงใจใช้ถ้อยคำสุภาพ การค้นหาข้อมูลที่เป็นจริงและมีประโยชน์

6.2 ในแง่ลบ การโพสต์พาดพิงผู้อื่นในทางไม่ดีเสียดสี การแสดงความคิดเห็นด้วยข้อความที่ไม่สุภาพรุนแรง การค้นหาข้อมูลที่ไม่ไม่สร้างสรรค์และไม่เป็นประโยชน์

7. ทักษะในการรับมือกับการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ (Cyberbullying Management) การกระทำผ่านสื่อออนไลน์หรือสื่อดิจิทัล เช่น การใส่ร้ายโดยใช้ถ้อยคำหยาบคาย การแบล็กเมล์ข่มขู่คุกคามทางเพศ หลอกลวงแอบอ้างตัวตนผู้อื่น การสร้างกลุ่มในโซเชียลเพื่อโจมตีโดยเฉพาะ มีวิธีจัดการเมื่อถูกกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ ดังนี้

7.1 หยุดตอบโต้กับผู้กลั่นแกล้ง และทำการออกจากบัญชีสื่อสังคมออนไลน์หรือปิดเครื่องมือสื่อสาร

7.2 ปิดกั้นการสื่อสารกับผู้กลั่นแกล้ง โดยการบล็อกจากรายชื่อผู้ติดต่อ

7.3 หากผู้กลั่นแกล้งยังไม่หยุดการกระทำควรรายงานไปยังผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์นั้น ๆ เพื่อแจ้งการกระทำละเมิดข้อตกลงการใช้งานสื่อออนไลน์ รวมถึงการบันทึกหลักฐานการกลั่นแกล้ง

8. ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy) มีดุลพินิจในการใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ คำนึงถึงความรู้สึก สิทธิ และความเป็นส่วนตัวของทั้งตนเองและผู้อื่น ใคร่ครวญคิดก่อนโพสต์ ไม่โพสต์ในขณะที่มีอารมณ์โกรธ การสื่อสารกับผู้อื่นไม่ใช้วาจาที่สร้างความเกลียดชัง ไม่ล้วงข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่น โพสต์เรื่องที่มีสาระความเป็นจริง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นหรือกระกระทำที่ผิดกฎหมาย

ข้อสรุปและแนวคิดในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์การ

สรุป ความฉลาดทางดิจิทัลเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล สามารถช่วยให้ผู้ใช้เทคโนโลยีมีความปลอดภัย รู้และป้องกันภัยที่เกิดจากสื่อสังคมออนไลน์ มีความรับผิดชอบ มีจริยธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งในโลกออนไลน์และโลกแห่งความเป็นจริง

โดยมีแนวคิดเพื่อพัฒนาองค์การให้มีความฉลาดทางดิจิทัล มีทักษะสามารถใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัย ดังนี้

1) พัฒนาความรู้ของบุคลากรด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การตั้งรหัสผ่านที่มีความปลอดภัย การรักษาความลับการใช้งานระบบสารสนเทศตามมาตรการนโยบายขององค์กร และระเบียบข้อกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3) สร้างทักษะการคิดวิเคราะห์รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล เพื่อให้บุคลากรสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ใช้สื่อออนไลน์อย่างมีวิจารณญาณ และบริหารร่องรอยดิจิทัลของตนเองได้อย่างเหมาะสม อันจะช่วยให้องค์กรมีภาพลักษณ์ที่ดีและลดความเสี่ยงจากการใช้งานเทคโนโลยี

2) สร้างความตระหนักรู้ ส่งเสริมวัฒนธรรมในการใช้สื่อดิจิทัล ปลูกฝังให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรมเคารพสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น คิดก่อนโพสต์หรือแชร์ข้อมูล

แหล่งที่มา

หลักสูตร : (เช่น การใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการทำงาน)
ด้านการพัฒนา : ☑ **ทักษะด้านดิจิทัล**
บรรยายโดย : อาจารย์สุมนฒ์ จิรพัฒนพร ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
หน่วยงานผู้รับผิดชอบ : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล (TDGA) ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)
วิธีการพัฒนาตนเอง : ผ่านสื่อออนไลน์ (e-Learning) สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล (TDGA) การสอนงาน (coaching)/การเรียนรู้ด้วยตนเอง)
วันที่ได้รับการฝึกอบรม : 20 กรกฎาคม 2569 **สถานที่ :** URL : https://tdga.dga.or.th/